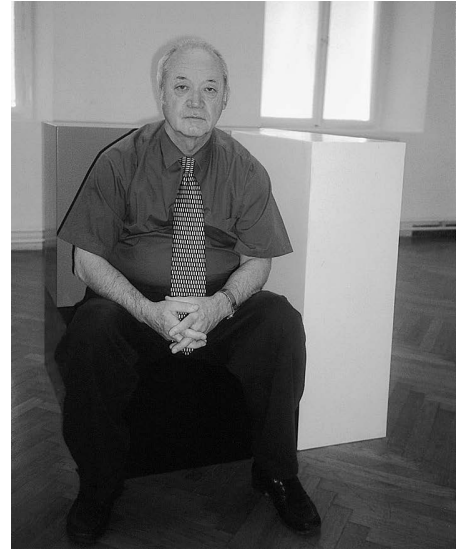


**IN MEMORIAM: MARIJAN SUSOVSKI**  
**(Zagreb, 1. veljače 1943. - Zagreb,**  
**19. listopada 2003.)**

Konstatirati tužnu činjenicu da među nama više nema mr. Marijana Susovskog, povjesničara umjetnosti, bivšeg ravnatelja Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu, kasnije muzejskog savjetnika i autora mnogih izložbi, među kojima su neke povijesnoga značenja, može svaki agencijski novinar. Može taj novinar i bolje od mene nabrojiti mnoge druge zasluge kojima nas je Marijan Susovski obilato zadužio. Ja, međutim, takvu konstataciju ni konvencionalni nekrolog o ovom velikom povjesničaru i kroničaru suvremene umjetnosti ne mogu sasvim neutralno ni izreći, ni napisati. Štoviše, uopće to ne mogu. Ipak osjećam potrebu da nešto kažem u trenutku kada nas je Marijan Susovski nakon duge i teške bolesti, prije samo nekoliko sati, definitivno napustio. Osjećam to stoga što su nam životni putovi od mladosti do danas zbog posla, zbog struke bili izuzetno povezani. Želio bih sada govoriti o djelu i životu svojega kolege i prijatelja baš iz blizine. Ne kao pisac nekrologa. To najmanje. Želim to stoga što iz iskustva znam kako se mnogi važni aspekti iz nečijega djela i života

mogu valjano prepoznati i razumjeti tek iz neposredne blizine. Iz onoga zajedničkog prostora u kojemu blagonaklona povlađivanja imaju manje značenje od polemika i živih, katkad i oštrih diskusija. A svega je toga među nama dvojicom zaista bilo i smatrali smo to uvijek dijelom dobrog kolegijalnog dijaloga koji koristi obojici.

Ne radeći nikada zajedno, ali uvijek iz neposredne blizine, shvatio sam koliko je energija toga čovjeka bila važna za mnoge, za ovu sredinu i znatno šire od nje. Shvatio sam također kako je Marijan Susovski tu svoju ljudsku energiju trošio nikada ne štedeći sebe ni svoje najbliže. Uvijek je radio više za sve ostale, ne očekujući zahvalnost koju, nažalost, često nije ni dobivao. Ali i to je osobina koja govori podjednako o čovjeku Susovskom, baš kao i o njegovu profesionalnom liku. To je osobina koja se za života rijeko ističe, a nakon smrti, po običaju, zaboravlja. A da bi ipak ostala u krhkoj memoriji, treba je izreći netko tko ju je uočavao baš iz blizine. Upravo stoga sada i želim nešto reći o Marijanu Susovskom. Od biografskih podataka treba istaknuti kako je rođen 1. veljače 1943. u Zagrebu, gdje je završio i školovanje. Na Filozofskom fakultetu diplomirao je povijest umjetnosti 1968., a na istome je fakultetu obranio i magistarski rad. U tom se radu bavio televizijskom grafikom i za današnje se pojmove, a pogotovo prije trideset godina, može smatrati u punom smislu pionirom tog posla. Od televizije do videoumjetnosti korak je tada bio malen, a za profesiju i kustoski rad u Muzeju suvremene umjetnosti imao je iznimnu važnost. Susovski je bio taj koji je inaugurirao video u naše galerije i muzeje. I ne samo videoumjetnost. Marijan Susovski bio je taj koji je organizirao veliku izložbu *Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina* i koji je uredio važan katalog i vodio izložbu *Nova umjetnička praksa 1966. - 1978.* Ono što treba osobito istaknuti jest to da je te suvremene tokove umjetnosti Susovski pratio bez uobičajene vremenske distance i da je postavio kriterije koji su danas, četvrt stoljeća kasnije, apsolutno održivi. Susovski je bio taj koji je radio dva Biennala u Sydneyu (1982. i 1984.), koji je organizirao povijesnu izložbu *Konstruktivizam i kinetička umjetnost* u Muzeju suvremene umjetnosti, koji je sredio ostavštinu jedne od najintrigantnijih ličnosti hrvatske umjetnosti 20. stoljeća Josipa Seissela, priredio izložbu njegovih radova i izdao monografiju. Susovski je bio taj čiji su tekstovi o hrvatskoj avangardi imali izniman odjek na povijesnoj izložbi *Europa - Europa - Stoljeće avangarde u Srednjoj i Istočnoj Europi*



u Bonnu 1994. Udio Marijana Susovskog u obradi hrvatske umjetnosti na izložbi *Konkretna umjetnost u 6 srednjoeuropskih zemalja od 1945. do današnjih dana*, održane u mađarskom gradu Györu, te izložbe *Srednjoeuropski avangardni crteži i grafička umjetnost 190.7-1938.* u istome mjestu, bio je vrlo koristan. U nabrojanim značajnim doprinosa ovoga povjesničara umjetnosti svakako bih želio istaknuti dva posljednja njegova projekta. To je velika izložba posvećena umjetnosti EXAT-a 51 i Novih tendencija, održana u Cascaisu pokraj Lisabona 2001., te rad na donaciji Nade i Vjenceslava Richtera. Za svoj bogati kritičarski i kustoski rad Marijan Susovski dobio je 2002. godine godišnju nagradu Hrvatske sekcije AICA-e. Reći kako ova sredina gubi mnogo odlaskom Marijana Susovskoga može zvučati kao konvencija koja odgovara žanru nekrologa. Međutim, u ovome slučaju to zaista nije konvencija. To je više nego konstatacija. Ono što treba istaknuti, a što tako točno otkriva ljudsku narav ovoga čovjeka jest činjenica da je svoju tešku bolest godinama nosio sam, sa svojim najbližima i da je ta bolest na tragičan način mučila njegov organizam, ali nikada ne i njegovu profesionalnu stranu. Ne pripadam među one koji vjeruju kako će nužno tek neko buduće vrijeme pokazati veličinu jednoga čovjeka. Vjerujem da je naše vrijeme i te kako potvrdilo da su zasluge Marijana Susovskoga iznimne i obvezujuće. Mnogi, a među njima su umjetnici, povjesničari umjetnosti, kustosi i muzealci, znaju što ovom smrću gube.

ZVONKO MAKOVIĆ □ Filozofski fakultet,  
 Odsjek za povijest umjetnosti, Zagreb